

PSIXOLOGIYADA SHAXSLARDAGI HISSIY-EMOTSIONAL SOHANING  
ÒRGANILISHI.

**Narziyeva Shahnoza Rustamovna**  
*Osiyo xalqaro universiteti o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** *Ushbu maqolada psixologiyada shaxslardagi hissiy-emotsional sohaning òrganilishining asosiy va dolzarb masalalari haqida so'z boradi.*

**Kalit so'zlar:** *hissiyot, emotsiya, emotsional holatlar.*

Hissiyot – shaxsning voqelikdagi narsa va hodisalarga, kishilarga hamda o'z-o'ziga bo'lgan munosabatlardan kelib chiqadigan kechinmalari. Shaxs tirik mavjudot bo'lishi bilan birga jamiyat a'zosi hamdir, shuningdek, yakka inson sifatida tevarak-atrofdagi narsa va hodisalarga munosabatini xolisona aks ettiradi. Inson munosabatlari uning miyasida his-tuyg'ular, emotsional holatlar, yuksak ichki kechinmalar tarzida aks etishi hissiyotni yuzaga keltiradi. Hissiyot tushunchasi kundalik turmushda va ilmiy manbalarda har xil ma'nolarda qo'llanadi. Kundalik turmushda hissiyot tushunchasi o'rniga sezgilar, anglan-magan mayllar, xohishlar, tilaklar, talablar, maqsadlar atamalaridan foydalaniladi. Ilmiy manbalarda esa, shaxsning ehtiyojini qondiruvchi va unga monelik qiluvchi narsalarga, kishilarga nisbatan o'z munosabatini miyasida aks ettirish ma'nosida qo'llanadi. Hissiyot bilan emotsiya bir xil ma'noda ishlatilish holatlari ham uchrab turadi. Kishi tana a'zolarida ranglarning o'zgarishi, lablarning titrashi, kulgi, yig'i, g'amginlik, ikkilanish va boshqa emotsiya ifodasi hisoblanib, vatanparvarlik, javobgarlik, mas'uliyat, vijdon, sevgi kabi yuksak xislatlarni emotsiya tarkibiga kiritish g'ayritabiiy hodi-sa hisoblanar edi. Ushbu hissiy kechinmalar o'zining mohiyati, kuch-quvvati, davomiyligi, ta'sirchanligi, yo'nalganligi bilan bir-biridan keskin farq qiladi. Shu bois ularning muhim farqi shundaki, birinchisi (hissiyot) ijtimoiy, ikkinchisi (emotsiya) xususiy ahamiyat kasb etadi. Shaxsning faoliyati, xulq-atvori, muo-malasi hamda jamiyat uchun ahamiyatli hisoblangan narsa va hodisalarni aks ettiruvchi munosabati hissiyotda mujassamlashadi.

Emotsiya faqat insonlarga emas, mavjudotlarga ham taalluqli ruhiy holatdir. Hissiyot ijtimoiy muhitdagi kishilar tomonidan o'zlashtirilgan g'oyalar, me'yorlar, qonunqoidalar, nizomlar, qadriyatlarni aks ettiruvchi anglanilgan his-tuyg'ular, murakkab kechinmalarning vujudga kelishi jarayonidir. Hissiyotda yuk-sak histuyg'ular ongli harakatlarni bajarishning mazmuni bilan uyg'unlashgan shaxs holatining murakkab tarkibida kechadi. Mas, mehnatdan lazzatlanish hislari, axloqiy, aqliy, nafasat tuyg'ulari hissiyotning o'zagi bo'lib hisoblanadi. Jonivorlar esa bunday imkoniyatlarga ega emas. Hissiyotning fiziologik asosi bosh miya katta yarim sharlari po'stida va po'stloq osti qismida yuzaga keladigan nerv jarayonlaridir. Hissiyot tuyg'u sifatida ham qabul qilinadi.

Emotsiya – shaxsning voqelikka o‘z munosabatini his qilishidan kelib chiqadigan, uning ehtiyoj va qiziqishlari bilan bog‘liq bo‘lgan yoqimli yoki yoqimsiz kechinmalaridir. Keltirilgan ta’riflardan ko‘rinadiki, hissiyot tushunchasi emotsiyaga nisbatan kengroq tushuncha bo‘lib, shaxsning kundalik hayoti, turmush tarzidagi barcha jabhalarni qamrab oladi.

Hissiyotlar o‘zining yuzaga kelishi nuqtai nazaridan odamning ehtiyojlari, qiziqishlari va intilishlari bilan bog‘liq bo‘ladi. Masalan, odamning organik ehtiyojlarini qondirishi bilan bog‘liq bo‘lgan hissiyotlar odamda rohatlanish, qanoatlanish tuyg‘usini yuzaga keltiradi. Organik hissiyotlarni qondira olmaslik odamning ruhini tushirib, kayfiyatini buzib, azoblanish, toqatsizlanish hissiga sabab bo‘ladi.

Hissiyot odamda sodir bo‘layotgan hodisa va narsalardan shaxs sifatidagi odam uchun ahamiyatli bo‘lganlari haqida darak beruvchi signallar tizimi hisoblanadi. Mazkur holda sezgi a‘zolariga ta’sir qiluvchi cheksiz miqdordagi qo‘zg‘ovchilardan aniq bo‘lib ajraladi, ba’zilar bir-birlari bilan qo‘shilib ketadi va paydo bo‘lgan hissiyot bilan birlashib ketadi. Natijada ta’ssurot uyg‘otib, biror hissiy nom bilan ifodalangan xotira obrazlari tariqasida saqlanib qoladi. Buni fiziologik jihatdan shunday tushuntirish mumkin: ma’lum qo‘zg‘atuvchilar tirik mavjudotlar uchun xotirjamlik haqida darak beruvchiga aylanadi. Hissiy kechinmalar esa insonning shaxsiy tajribasida tarkib topadigan refleklar tizimini mustahkamlash sifatida namoyon bo‘ladi. Hissiyotning mana shu darak beruvchilik vazifasi psixologiyada hissiyotning impressiv tomoni deb ataladi.

Hissiyot boshqa hamma psixik jarayonlar kabi bosh miya po‘sti qismining faoliyati bilan bog‘liqdir. Bosh miya hissiyotlarning kuchini va barqarorligini idora qilib turadi. Hissiyotlar boshqa bilish jarayonlaridan farqli bosh miya po‘stining faoliyatidan tashqari organizmning ichki a‘zolari faoliyati bilan ham bog‘liqdir, boshqacha qilib aytganda hissiyotlar vegetativ nerv tizimining faoliyati bilan ham bog‘liqdir. CHunonchi, odam qattiq uyalgan paytida qizarib ketadi, qattiq qo‘rqan paytida esa rangi o‘chib, qaltirab ketadi, xattoki odamning ovozida ham o‘zgarish paydo bo‘ladi. Ana shunday hissiy holat yuz bergan paytda odamning yuragi tez ura boshlaydi, nafas olishi ham tezlashadi. [1]

Demak, odam ma’lum hissiy holatni boshdan kechirayotgan paytda uning qon aylanish tizimi, nafas olish organlari nutq apparatlari ichki sekretsiya bezlari ham qatnashadi. Masalan, materialni yaxshi bilmaydigan talaba imtihon topshirayotganda terlab ketadi, tomog‘iga nimadir tiqilib, gapini gapira olmay qoladi. Odamda qattiq qo‘rqish paytida «YUragi orqaga tortib ketdi», «Sovuq ter bosib ketdi» kabi iboralarning ishlatilishi hissiyot paytida odamning ichki a‘zolarining ishtirok etishidan dalolat beradi.

Juda ko‘p hissiy holatlar bosh miyaning yaqin po‘stloq osti qismlarining oralig‘i bilan ham bog‘liqdir. Masalan, ko‘rish tepaligi deb ataluvchi qism ayrim hislarni ifodalaydigan ixtiyorsiz harakatlarning markazi hisoblanadi.

Odamda uchraydigan yuksak ma'naviy hissiyotlar ham o'zining nerv-fiziologik asosiga ega bo'lishi kerak (chunonchi intellektual, ahloqiy, estetik hissiyotlar). Bu jihatdan akademik I.P.Pavlovning dinamik streatip haqidagi ta'limoti juda katta ahamiyatga egadir. Bu haqda akademik I.P.Pavlov shunday deb yozgan edi: «Menimcha, ko'pincha odatdagi turmush tartibining o'zgargan paytlarida odat bo'lib, qolgan birorta mashg'ulot yaqin kishidan judo bo'lganda, aqliy iztirob chog'ida kechiriladigan og'ir hissiyotlarning fiziologik asosi xuddi eski dinamik streatipning o'zgarishi, uning yo'qolishi va yangi dinamik streatipning qat'iylik bilan hosil bo'lishidan iborat bo'lsa kerak».

Ayrim murakkab hissiyotlarning asosida dinamik streatipning yotishi yaqqol ko'rinadi. Masalan, estetik hissiyotni oladigan bo'lsak, biron yoqimli ko'ydan lazzatlanish, yoki biron mashhur rassomning ishlagan ajoyib suratlarini tomosha qilib, rohatlanish estetik hissiyot hisoblanadi. Agar bu hissiyotlarning nerv-fiziologik asoslarini tahlil qiladigan bo'lsak, quyidagilarni ko'rishimiz mumkin. Masalan, bizga juda yoqadigan kuy boshqa millat odamiga yoqmasligi mumkin. Bunda ajablanishga hech qanday o'rin yo'q. Biz yoshlikdan boshlab mazkur kuyni bir necha yuz marotalab eshitib borishimiz natijasida ana shu kuyga nisbatan deyarli buzib bo'lmaydigan nihoyatda murakkab dinamik streatip yuzaga keladi. Ana shuning uchun ayrim kuylar bizga yoqadi, ayrimlari esa yoqmaydi. Suratlar masalasiga kelganda shuni aytish kerakki, qadimgi klassik asarlar ularning ishlanish uslubi realligi bizni hayratda qoldirib zavq tug'diradi. Aksincha, hozirgi rassomlar tomonidan ishlangan rasmlar odamda qandaydir noxush hissiyotni tug'diradi. Demak, uzoq yillar davomida yuzaga keladigan dinamik streatiplar ayrim murakkab hisni tashkil qiladi.

Uzoq vaqt davomida psixologlar hissiyotlar tabiati haqidagi masalani echishga uringanlar. XVIII-XIX asrlarda ushbu muammo bo'yicha hech qaday nuqtai nazarlar mavjud emas edi. Keng tarqalgan qarashlardan hissiyotlarning organik ifodalanishlari – bu psixik hodisalarning oqibati haqidagi dalil asosida paydo bo'lgan intellektuallashtirish nuqtai nazaridir. Tasavvur fundamental psixologik dalil bo'lib hisoblanadi, bizning hislarimiz esa turli tasavvurlar o'rtasida o'rnatiladigan aloqalarga mos keladi, va tasavvurlar o'rtasidagi nizolika nisbatan ta'sirlanish sifatida ko'rib chiqiladi, deb hisoblagan I.F. Gerbart, bu nazariyaning aniq ifodasini keltirdi. V. Vundt ham bu nazariyaning tarafdori edi. SHunday qilib, hissiyotlarni tadqiq qilishda ular haqidagi sub'ektiv, ya'ni, hissiyotlarning psixik tabiati haqidagi fikrlar o'z tasdig'ini topdi, unga muvofiq psixik jarayonlar ma'lum organik o'zgarishlarni keltirib chiqaradi.

1872 yilda ch. Darvin «inson va hayvonlarda hissiyotlarning ifodalanishi» asarini chop etdi. Uning fikriga ko'ra, hayvon va odam hulq-atvori o'rtasida umumiyliklar mavjud. O'z fikrini u hayvonlar va odamlar turli emotsional holatlarining tashqi ifodalanishini kuzatishdan kelib chiqqan holda, asoslab berdi. Ushbu kuzatishlardan olingan ma'lumotlar evolyusion ta'limot nomini olgan hissiyotlar nazariyasi asosiga qo'yildi, bu ta'limotga asosan, hissiyotlar tirik mavjudotlar evolyusiyasi jarayonida

hayotiy muhim bo'lgan organizmning yashash sharoitlari va vaziyatlariga moslashishni ta'minlovchi moslashish mexanizmlari sifatida yuzaga keldi.

Hissiyotlarning hozirgi zamon tarixi 1884 yilda u. Djemsning «hissiyot nima?» maqolasining chop etilishidan boshlanadi. U. Djeyms va undan mustaqil ravishda g. Lange hissiyotlar nazariyasini ishlab chiqdilar, unga asosan, hissiyotlarning paydo bo'lishi hosil qilinadigan tashqi ta'sirlar, ixtiyoriy harakat va tizimlar sohasidagi o'zgarishlar bilan bog'liq. Bu o'zgarishlar bilan bog'liq bo'lgan hissiyotlar, emotsional kechinmalarning xuddi o'zidir. Djems bo'yicha, «yig'laganimiz sababli qayg'ulimiz; qaltiraganimiz uchun qo'rqamiz; kulganimiz uchun xursand bo'lamiz». Bu hissiy xabar miyaga ta'sir ko'rsatib, ma'lum hulq-atvorni o't oldiradi, teskari somatosensor va visserosensor afferentatsiya esa hissiyotni yuzaga keltirishini bildiradi.

Lekin djems-lange konsepsiyasi bir qator e'tirozlarga sabab bo'ldi. Organik va emotsional jarayonlarning nisbatiga u.kennon qarama-qarshi fikr bildirdi. Uning aniqlashiga ko'ra, insonda sun'iy tarzda hosil qilinadigan organik o'zgarishlar har doim ham hissiyotli kechinmalar birgalikda kuzatilmaydi. Keyinchalik, p.bardning ko'rsatishicha, haqiqatda, tana o'zgarishlari va ular bilan bog'liq bo'lgan hissiyotli kechinmalar deyarli bir vaqtda paydo bo'ladi, bosh miya tuzilishidagi barcha qismlardan esa hissiyotlar bilan talamusning o'zi emas, balki, gipotalamus va limbik tizimning markaziy qismlari bog'lanadi.

Lindsey-xebning faollashtirish nazariyasi djems-lange va kennon-bardlarning psixoorganik nazariyalaridan so'ng paydo bo'ldi. Bu nazariyaga ko'ra, emotsional holatlar bosh miya quyi qismi nayining retikulyar formatsiyaga ta'siri bilan belgilanadi, chunki bu tuzilma organizmning faolligi darajasiga javob beradi. Hissiyotli ifodalanishlar esa asab tizimining biror bir seskantiruvchiga javoban faollik darajasining o'zgarishidir.

Nazariyalarning alohida guruhini hissiyotlar tabiatini kognitiv omillar, ya'ni, tafakkur va ong orqali ochib beradigan dunyoqarashlar tashkil etadi. Ularning orasida, birinchi navbatda, I. Festingerning kognitiv dissonans nazariyasini ta'kidlab o'tish lozim. Uning asosiy tushunchasi dissonansdir. Bu sub'ektning ob'ekt haqida psixologik qarama-qarshi ma'lumotga ega bo'lgan vaziyatda yuzaga keladigan salbiy emotsional holat. Bu nazariyaga muvofiq, ijobiy emotsional kechinmalar odamda o'zi kutgan natijalar tasdiqlanganida paydo bo'ladi. Bunday ijobiy emotsional holat konsonans sifatida xarakterlanadi, salbiy hissiyotlar faoliyatdan kutilgan natijalar va voqeyiy natijalar o'rtasida farqlar yoki dissonans bo'lganida yuzaga keladi.

S.shexterning kognitiv-fiziologik konsepsiyasiga asosan, paydo bo'ladigan emotsional holat qabul qilinadigan rag'batlar va yuzaga keladigan jismoniy o'zgarishlar bilan birga insonning o'tmish tajribasi va uning vaziyatni sub'ektiv baholashi ham o'z ta'sirini ko'rsatadi. Bunda baholash uning dolzarb qiziqishlari va ehtiyojlari asosida shakllanadi.

Kognitivistik nazariyalar qatoriga p.v. simonovning hissiyotlar axborot beruvchi konsepsiyasi ham kiritilishi mumkin. Bu nazariyaga asosan, emotsional holat individ dolzarb ehtiyoji sifati va jadalligi, hamda, uni qondirish ehtimolligini baholashi bilan belgilanadi. Bu ehtimollikni baholashni inson tugʻma va avval orttirilgan individual tajriba asosida, ixtiyorsiz ravishda ehtiyojni qondirish uchun taxminiy zarur vositalar, vaqt, zahiralar haqidagi maʼlumotni ayni vaqtda olgan maʼlumot bilan taqqoslagan holda amalga oshiradi. P.v. simonovning yondoshuvi quyidagi formulada aks etgan:  $h = e(m - a)$ , bunda  $h$  – hissiyot, uning kuchi va sifati;  $e$  – dolzarb ehtiyoj kattaligi va oʻziga xos xususiyati;  $m$  – dolzarb ehtiyojni qondirish uchun zarur maʼlumot;  $a$  – ayni paytda insonda mavjud boʻlgan tegishli axborot.

Ushbu formuladan kelib chiqadigan oqibatlar quyidagicha: agar insonda ehtiyojlar mavjud boʻlmasa ( $e = 0$ ), u holda hissiyotlarni ham sezmaydi ( $h = 0$ ); ehtiyoj sezayotgan inson uni amalga oshirish uchun toʻla imkoniyatga ega boʻlgan holatda ham, hissiyotlar yuzaga kelmaydi. Agar ehtiyojni qondirish ehtimolligining subʼektiv baholanishi yuqori boʻlsa, ijobiy hislar namoyon boʻladi. Salbiy hislar esa subʼekt ehtiyojini qondirish imkoniyatini salbiy baholaganda yuzaga keladi.

Miya poʻstlogʻi emotsional holatlarni boshqarishda oʻta muhim oʻrin tutadi. I.p. pavlov tomonidan aynan, miya poʻstlogʻining hissiyotlar kechishi va ifodalanishi, boshqarishi, tanada yuz beradigan barcha hodisalarni oʻz nazorati ostida ushlab turishi, poʻstloq osti markazlariga tormozlovchi taʼsir koʻrsatishi, ularni boshqarishi koʻrsatib oʻtilgan. Yuqorida bayon etilganlarning tasdigʻi sifatida subʼektiv kechinmalar va ularning tashqi ifodasi oʻrtasida keskin farqlar kuzatiladigan klinik holatlarni keltirish mumkin. Miya katta yarim sharlari poʻstlogʻi shikastlangan bemorlarda istalgan seskantiruvchi muvofiq kelmaydigan tashqi taʼsirlanish: qattiq kulgi yoki shashqator koʻz yoshlarga sabab boʻlishi mumkin. Lekin, kulib turib, bu bemorlar oʻzlarini qaygʻuli, yigʻlab turib esa, baʼzan xursandchilik sezadilar.

Inson hissiyotli kechinmalarida ikkinchi signal tizimi katta ahamiyatga ega, chunki kechinmalar tashqi muhitning bevosita taʼsirlari bilan birgalikda soʻzlar, fikrlar orqali ham yuzaga kelishi mumkin. Xuddi shunday, oʻqib chiqilgan hikoya, tomosha qilingan film mos boʻlgan emotsional holatni yuzaga keltirishi mumkin. Hozirda ikkinchi signal tizimi intellektual, ahloqiy, estetik yuksak insoniy hissiyotlarning fiziologik asosi boʻlib sanaladi.

Xulosa oʻrnida hissiyotlarning tarkibiy qismlarini keltirib oʻtish zarur, bular: 1) subʼektiv kechinma, 2) organizm reaksiyasi, 3) hissiyotlar bilan yuzaga kelgan va xayoldagi fikrlar yigʻindisi, 4) oʻziga xos yuz ifodasi, 5) umumlashtirilgan hissiyotli reaksiyalar: salbiy hissiyotda atrofdagi voqealarga nisbatan munosabatingiz ham salbiy boʻladi, 6) ushbu hissiyot bilan assotsiatsiyalangan harakatlarga moyillik.

Shuni taʼkidlab oʻtish lozimki, hozirgi vaqtgacha hissiyotlar tabiatiga nisbatan yagona nuqtai nazar mavjud emas. Hissiyotlarni oʻrganishga qaratilgan tadqiqotlar hozirda ham oʻtkazilib kelinmoqda. Hozirda toʻplangan tajribaviy va nazariy material

hissiyotlar tabiatining ikkilanganligidan dalolat beradi. Bir tomondan, hissiyotlar – turli psixik hodisalar, shuningdek, kognitiv jarayonlar, inson qadriyatlari tizimi tuzilmasining xususiyatlari va boshqalar kabi sub’ektiv omillar hisoblanadi. Ikkinchi tomondan, hissiyotlar individning fiziologik xususiyatlari bilan belgilanadi. Hissiyotlar ma’lum seskantiruvchi ta’siri natijasida paydo bo’ladi, bu esa inson moslashishi va hulq-atvorining boshqarish mexanizmlari ifodasining xuddi o’zginasidir. Inson kayfiyati, affektlari, hislari va ehtirolari yig’indisi uning emotsional hayotini va emotsionallik kabi individual sifatni tashkil etadi. Emotsionallikni insonning hayotiga tegishli bo’lgan turli xil sharoitlardan hissiyotli ta’sirlanishga moyillik, kayfiyatdan ehtirosqacha – kuchi va sifati turlicha bo’lgan emotsiyalarni kechirish layoqati, shuningdek, emotsiyalar kuchining tafakkur va hulq-atvorga ta’siri sifatida ta’riflash mumkin.

**FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Narziyeva, S. (2023). PSYCHOLOGICAL VIEWS ON THE CHOICE OF PROFESSION. *Modern Science and Research*, 2(10), 333-336.
2. Rustamovna, N. S. (2023). UNDERSTANDING EMPATHY: AN ESSENTIAL COMPONENT OF HUMAN CONNECTION. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies (2993-2157)*, 1(10), 378-382.
3. Ne’matovna, T. Z. (2024). DEVELOPMENT OF STUDENTS'LINGUISTIC COMPETENCIES IN" MOTHER LANGUAGE AND READING LITERACY" LESSONS OF THE 3rd GRADE. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 114-118.
4. Ne’matovna, T. Z. (2024). FORMATION OF MOTHER LANGUAGE COMPETENCES IN PRIMARY CLASS STUDENTS. *МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА*, 2(2), 453-461.
5. Kozimova, N. A., & Ulugova, S. M. (2022). Classification of a Group of Staff for Psychological Conseling and Referral to It. *Texas Journal of Multidisciplinary Studies*, 7, 175-177.
6. Kozimova, N. A. (2024). OTA-ONALIK PSIXOLOGIYASI. TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN, 2(1), 119-125.
7. Сайфуллаева, Н. Б., & Марданова, Ф. Я. (2021). НАУЧНО-МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ ПО ВЫСШЕЙ МАТЕМАТИКЕ. *Проблемы науки*, 84.
8. Сайфуллаева, Н. Б. (2020). Важные особенности дидактических игр в процессе обучения математике в начальных школах. In *ИННОВАЦИОННЫЕ МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ И ВОСПИТАНИЯ* (pp. 60-62).
9. Сайфуллаева, Н. Б., & Мурадова, Я. М. (2020). Пути эффективного использования методов обучения математике в начальных классах. In *EUROPEAN RESEARCH* (pp. 121-123).

10. Сайфуллаева, Н. Б. (2022). Методы определения потребностей обучающихся в процессе использования облачных технологий в образовании. *Universum: технические науки*, (2-1 (95)), 57-59.
11. Bahodirovna, S. N. (2023). FORMING CHILDREN'S IDEAS ABOUT THE SIZE OF OBJECTS AND THEIR MEASUREMENT. *Oriental Journal of Academic and Multidisciplinary Research*, 1(3), 102-107.
12. Bahodirovna, S. N. (2023). Organization Forms of the Development of Primary Mathematical Concepts in Children. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(10), 138-143.
13. Yulduz, S. (2023). МАКТАБГАЧА YOSHDAGI BOLALARDA EKOLOGIK TA'LIM BERISHNING O'ZIGA XOSLIGI. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 21(3), 124-129.
14. Sobirovna, S. Y. (2022). PEDAGOGNING KREATIVLIGI BOLALAR IJODIY RIVOJLANISHINING ZARUR SHARTI. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 219-220.
15. Sobirovna, S. Y. (2022). KICHIK MAKTAB YOSHDAGI O'QUVCHILAR BILISH FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *PEDAGOGS jurnali*, 1(1), 158-160.
16. Gafurovna, L. S. (2023). BO 'LAJAK BOSHLANG 'ICH SINFI O 'QITUVCHISINING RAQAMLI TA'LIM RESURSLARIDAN FOYDALANISH KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH TIZIMI. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 1(5), 300-309.
17. Gafurovna, L. S. (2023). THE IMPORTANCE OF USING DIGITAL LEARNING RESOURCES IN PRIMARY EDUCATION. *International Multidisciplinary Journal for Research & Development*, 10(12).
18. Shukurova, M. (2024). OILADA FARZAND TARBIYASIDA OTANING ROLI. ZAMONAVIY TARAQQIYOTDA ILM-FAN VA MADANIYATNING O 'RNI, 3(2), 162-167.
19. Hikmatovna, M. N. (2024). CONTENT OF THE INTERNATIONAL ASSESSMENT PROGRAM. *TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN*, 2(2), 88-94.
20. Hikmatovna, M. N. (2024). Teaching of specialized subjects in primary education. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 453-460.
21. Hikmatovna, M. N. (2024). Boshlang'ich ta'limda mutaxassislik fanlarini o'qitish. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 445-452.
22. Махмудова Нигора Хикматовна. (2024). Преподавание профильных предметов в начальной школе . *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 436–444.
23. Isomova, FATQ (2022). THE IMPORTANCE OF SPEECH DEVELOPMENT ACTIVITIES IN PREPARING CHILDREN FOR SCHOOL

EDUCATION IN PRESCHOOL EDUCATIONAL ORGANIZATIONS. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(1), 947-949.

24. G'aniyevna, P. R. F. (2022, June). **MAKTABGA TAYYORLOV GURUHLARI UCHUN SAVODXONLIKKA O'RGATISH MASHG'ULOTLARIDA, A"HARF-TOVUSHINI O'RGATISH METODIKASI**. In *E Conference Zone* (pp. 38-41).

25. Tojiddinovna, I. F. A. (2024). **Tarbiya turlari va ularning shaxs kamolotiga ta'siri**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 429-435.

26. Tajiddinovna, I. F. (2024). **Types of education and their impact on personality development**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 469-475.

27. Исомова, Ф. Т. (2024). **Виды образования и их влияние на развитие личности**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 461-468.

28. Tojiddinovna, I. F. A. (2024). **MAKTABGACHA TA'LIMDA "ILK QADAM" DASTURI**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 603-608.

29. Tajiddinovna, I. F. A. (2024). **FIRST STEP PROGRAM IN PRESCHOOL EDUCATION**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 609-614.

30. Tajiddinovna, I. F. A. (2024). **THE ISSUE OF EDUCATION IN PRIMARY EDUCATION**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 615-620.

31. Tojiddinovna, I. F. A. (2024). **MAKTABGACHA TA'LIM JARAYONIDA BOLALARNING IJTIMOIIY MOSLASHUVI**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 590-595.

32. Ravshanovna, X. S. (2023). **PEDAGOGIK MULOQOT O'QUV JARAYONI SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING MUHIM OMILI**. *Journal of Universal Science Research*, 1(8), 131-139.

33. Khalilova, S. (2022). **PHILOSOPHICAL ASPECTS OF GLOBALIZATION**. *Gospodarka i Innowacje.*, 28, 6-11.

34. Ravshanovna, X. S. (2023). **Bo 'lajak o'qituvchi pedagogik muloqot usullarini rivojlantirish texnologiyasining zamonaviy modellari va ularni qo 'llash metodlari**. *Journal of Universal Science Research*, 1(9), 223-234.

35. XALILOVA, S. (2021). **JAHON PEDAGOGIKASIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK MULOQOT VA MILLIY PEDAGOGIK MULOQOT USLUBLARIGA TRANSFORMATSIYASI**. *ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu.uz)*, 1(1).

36. Ravshanovna, K. S. (2023). **Factors Affecting the Formation of a Positive Attitude to the Learning Activity in Students**. *American Journal of Public Diplomacy and International Studies* (2993-2157), 1(9), 116-122.



37. Ravshanovna, X. S. (2023). Globallashuv sharoitida o‘quvchilar aqliy-ruhiy qiyofasini shakllantirishda muloqot uslublarining ahamiyati. **TECHNICAL SCIENCE RESEARCH IN UZBEKISTAN**, 1(5), 100-106.
38. Ikromova, S. A. (2024). **BASICS OF PSYCHOLOGICAL SERVICES**. **PEDAGOG**, 7(5), 670-676.
39. Akbarovna, I. S. (2024). **THE IMPORTANCE OF PEDAGOGICAL MANAGEMENT IN EDUCATION**. **PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI**, 2(4), 40-46.
40. Akbarovna, I. S. (2024). **PSIXOLOGIK XIZMAT ASOSLARI**. **PSIXOLOGIYA VA SOTSIOLOGIYA ILMIY JURNALI**, 2(4), 54-60.
41. Akbarovna, I. S. (2024). **STAGES OF PSYCHOLOGICAL CONSULTATION**. **PEDAGOG**, 7(4), 328-334.
42. Икромова, С. А. (2023). **ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИММУНИТЕТА К ДЕСТРУКТИВНЫМ ИДЕЯМ У ПОДРОСТКОВ**. *European research*, (3 (81)), 47-49.
43. Ikromova, S. (2024). **PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA SHAKLLARI VA MAZMUNI**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 918-924.
44. Ikromova, S. (2024). **FORMS AND CONTENT OF PEDAGOGICAL TECHNOLOGY**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 933-939.
45. Akbarovna, I. S. (2024). **MASTERING THE BASICS OF PEDAGOGICAL SKILLS**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 882-887.
46. Akbarovna, I. S. (2024). **PEDAGOGIK MAHORAT ASOSLARINI O‘ZLASHTIRISH**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 888-893.
47. Akbarovna, I. S. (2024). **THE IMPORTANCE OF FORMING MATHEMATICAL CONCEPTS**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 912-917.
48. Akbarovna, I. S. (2024). **МАТЕМАТИК TUSHUNCHALARNI SHAKLLANISHINING AHAMIYATI**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 900-905.
49. Икромова, С. А. (2024). **ЭТАПЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ КОНСУЛЬТАЦИИ**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 875-881.
50. Akbarovna, I. S. (2024). **PSIXOLOGIK MASLAHAT BOSQICHLARI**. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(3), 860-866.
51. Akbarovna, I. S. (2024, April). **BOSHLANG‘ICH SINFLARDA SINFDAN TASHQARI MASHG‘ULOTLAR**. In *International conference on multidisciplinary science* (Vol. 2, No. 4, pp. 27-32).
52. Akbarovna, I. S. (2024, April). **BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA TA‘LIM MASALASI**. In *International conference on multidisciplinary science* (Vol. 2, No. 4, pp. 21-26).

53. Tojiddinova, I. F. A. (2024). Tarbiya turlari va ularning shaxs kamolotiga ta'siri. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 429-435.

54. Tajiddinova, I. F. (2024). Types of education and their impact on personality development. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 4(2), 469-475.